

RESIDÈNCIA
D'INVESTIGADORS

CSIC
CONSELL SUPERIOR D'INVESTIGACIONS CIENTÍFIQUES

Institució Milà i Fontanals

En el 150è aniversari del Comitè de Ginebra (CICR)

GUERRA, HUMANITARISME, PROGRÉS, CIÈNCIA, PÀTRIA, COLÒNIES... VICISSITUDS EN EL MOVIMENT DE SOCIETATS DE LA CREU ROJA ENTRE 1863 I 1927

SEMINARI INTERNACIONAL

Barcelona, dijous 13 de juny de 2013, 16-20 hores

El moviment internacional de socors als soldats ferits en campanya —posteriorment conegut com a Creu Roja— constituí la concreció sanitària més exitosa de l'humanitarisme de guerra modern a l'Europa del segle XIX. La seva fundació a Ginebra no té una data única, sinó que fou resultat d'un procés, dilatat un any i mig en el temps, que va des de la constitució del conegut com a «Comitè dels Cinc» (febrer de 1863) fins a la conferència diplomàtica en què es va firmar la Convenció de Ginebra (agost de 1864), passant per la celebració de la conferència d'experts (octubre de 1863) de la qual sorgiren les societats nacionals de la Creu Roja.

Des de l'inici, les distintes societats nacionals de la Creu Roja van haver de fer front a demandes específiques d'intervenció humanitària en el marc no sols de guerres internacionals —l'objecte de la primera Convenció de Ginebra— sinó també d'altres conflictes violents (insurreccions, guerres civils i colonials) i fins i tot de catàstrofes en temps de pau.

En aquest seminari es revisitarà el procés de construcció del moviment internacional de la Creu Roja durant els seus quinze primers anys, i s'illus-

trarà la varietat i complexitat dels camps d'intervenció humanitària que afrontaren les distintes societats nacionals de la Creu Roja durant la segona meitat del segle XIX i primeres dècades del XX per mitjà de tres estudis de cas referents a Gran Bretanya, les Índies Orientals Holandeses i el Marroc.

Coordinador: JON ARRIZABALAGA (IMF-CSIC, Barcelona)

**Enemics per accident, neutrals de carambola:
diversitat i contingència en el naixement
de l'humanitarisme de guerra (1863-1878)**

(en castellà)

GUILLERMO SÁNCHEZ-MARTÍNEZ | *Universidad Pública
de Navarra, Pamplona*

S'exposaran quines i com eren les diferents perspectives que van confluïr a favor o en contra de la creació i disseny de les societats de socors als ferits en campanya en el període 1863-1878. Es presentaran les diferents rutes que van anar donant cos a la posada en marxa del moviment de societats de la Creu Roja, a l'elecció dels assumptes en què s'implicaren i als dissenys amb què s'instituíren durant aquesta primera etapa de la seva història; a més, es mostrarà la relació d'aquest moviment amb el sorgiment del dret internacional humanitari. Finalment, s'assenyalaran diferents contingències que hi intervingueren i que són també necessàries per tal d'explicar els dos resultats que ens interessen: la tecnologia sanitària coneguda com a Creu Roja i la tecnologia legal que coneixem com a Dret Internacional Humanitari.

**El càlcul de la compassió: la British National Aid Society
i el «veritable esperit» de l'ajuda humanitària durant la guerra
(1870-1906)**

(en anglès)

REBECCA GILL | *University of Huddersfield, Regne Unit*

S'examina la història de la British National Society for Aid to the Sick and Wounded in War (NAS) i les seves intervencions en les guerres continentals i colonials del final del segle XIX. La NAS es va fundar el dia que sonaren els primers trets de la guerra Francoprussiana, l'agost de 1870. Va esdevenir un dels membres fundadors més importants de la societat de la Creu Roja

britànica (BRCS) quan aquesta s'establí el 1905. Es mostraran les peculiars preocupacions i aspiracions que contribuïren a la fundació de la NAS, y en quina mesura aquests assumptes —molts d'ells associats a l'estatus dels militars britànics— condicionaren les seves pràctiques subsegüents i relacions amb el Comitè Internacional de la Creu Roja (un «irresponsable Comitè de senyors suïssos» que «no fan cap funció d'importància real», segons va afirmar un delegat britànic i després membre del Consell de la BRCS). En rastrejar el sorgiment de la NAS com a cos paramilitar expert en urgències mèdiques de resposta ràpida, es mostra la rivalitat que va caracteritzar els intents dins de la NAS i de la BRCS per atribuir-se el «veritable esperit» de l'ajuda voluntària en la guerra —una rivalitat que va propiciar la insistència britànica en revisar la Convenció de Ginebra l'any 1906.

La Creu Roja de les Índies Orientals Holandeses entre les guerres colonials i mundials

(en anglès)

LEO VAN BERGEN | *Royal Netherlands Institute of Southeast Asian
and Caribbean Studies (KITLV), Leiden*

Després de les Guerres d'Aceh (1873-1914), el domini holandès sobre l'Índia Oriental Holandesa fou total. La Creu Roja de les Índies Orientals Holandeses esperava una nova tasca tot preparant-se per ajudar en cas d'una invasió estrangera. El problema era que el final de les guerres contra «rebellions» autòctones també significava la fi de la visibilitat de la Creu Roja i, a la manera de veure de molts, de la seva urgència. El socors en les guerres contra un oponent real resulta, des del punt de vista de les relacions públiques, molt més important que els preparatius de socors contra un oponent desconegut. El «treball en temps de pau» havia de ser la resposta a aquest problema, tot i que va resultar diferent només de paraula, no *de facto*, dels preparatius de socors en temps de guerra.

La Creu Roja al Marroc: entre les reformes del sultà, l'imperialisme franco-espanyol i l'alçament rifeny (1886-1927)

(en castellà)

FRANCISCO JAVIER MARTÍNEZ-ANTONIO | *Université
Paris Diderot - Paris 7*

El moviment de la Creu Roja tingué una implantació significativa i específica en el món àrab-islàmic abans de la Primera Guerra Mundial, especialment a l'Imperi Otomà i Egipte. S'abordarà el cas del Marroc en el trànsit entre els segles XIX i XX, el qual presenta similituds i diferències amb els dos anteriors. En una primera etapa, entre 1886 i 1906, hi va haver diversos intents de crear una societat de Creu Roja marroquina, com a resultat de la confluència entre les reformes modernitzadores del sultà Hassan I i els projectes regeneracionistes d'Espanya en aquell país. Després de la Conferència d'Algesires de 1906, França i Espanya desplegaren les seves societats nacionals en les zones respectives de territori marroquí col·locades sota la seva influència, primer, i en règim de Protectorat, després. La competició entre la Creu Roja espanyola i la francesa al Marroc adquirí l'aspecte d'una (desigual) lluita imperialista per l'hegemonia humanitària, el major exponent de la qual va ser la llavors encara incerta zona internacional de Tànger. L'alçament rifeny de 1921-1927, amb el seu projecte gairebé assolit de crear una Creu Roja o Mitja Lluna Roja rifenya, va provocar el fracàs d'ambdues societats en el seu intent per establir un model humanitari colonial al Marroc i va donar lloc a profundes transformacions d'aquestes societats en l'àmbit metropolità, especialment en el cas de la Creu Roja Espanyola.

*Seminari internacional organitzat per la Línia d'Investigació
«Pràctiques culturals, sabers i patrimoni en espais urbans:
música, ciència, medicina» de la IMF, en el marc del
projecte d'investigació finançat per la Dirección General
de Investigación, «Sanidad militar, medicina de guerra y
humanitarismo en la España del siglo XIX» (HAR2011-24134).*

RESIDÈNCIA
D'INVESTIGADORS

CSIC
CONSEJO SUPERIOR DE INVESTIGACIONES CIENTÍFICAS

Institución Milá y Fontanals

En el 150º aniversario del Comité de Ginebra (CICR)

GUERRA, HUMANITARISMO, PROGRESO, CIENCIA, PATRIA, COLONIAS... VICISITUDES EN EL MOVIMIENTO DE SOCIEDADES DE LA CRUZ ROJA ENTRE 1863 Y 1927

SEMINARIO INTERNACIONAL

Barcelona, jueves 13 de junio de 2013, 16-20 horas

El movimiento internacional de socorro a los soldados heridos en campaña —posteriormente conocido como Cruz Roja— constituyó la concreción sanitaria más exitosa del humanitarismo de guerra moderno en la Europa del siglo XIX. Su fundación en Ginebra no tiene una fecha única, sino que fue resultado de un proceso, dilatado un año y medio en el tiempo, que va desde la constitución del llamado «Comité de los Cinco» (febrero de 1863) hasta la conferencia diplomática en la que se firmó la primera Convención de Ginebra (agosto de 1864), pasando por la celebración de la conferencia de expertos (octubre de 1863) de la que surgieron las sociedades nacionales de la Cruz Roja.

Desde sus inicios, las distintas sociedades nacionales de la Cruz Roja tuvieron que afrontar demandas específicas de intervención humanitaria en el marco no solo de guerras internacionales —el objeto de la primera Convención de Ginebra— sino también de otros conflictos violentos (insurrecciones, guerras civiles y coloniales) e incluso de catástrofes en tiempos de paz.

En este seminario se revisitará el proceso de construcción del movimiento internacional de la Cruz Roja en sus quince primeros años, y se ilustrará la variedad y complejidad de los campos de intervención humanitaria que afrontaron las distintas sociedades nacionales de la Cruz Roja durante la segunda mitad del siglo XIX y primeras décadas del XX a través de tres estudios de caso referentes a Gran Bretaña, las Indias Orientales Holandesas y Marruecos.

Coordinador: JON ARRIZABALAGA (IMF-CSIC, Barcelona)

**Enemigos por accidente, neutrales de carambola:
diversidad y contingencia en el nacimiento
del humanitarismo de guerra (1863-1878)**

(en castellano)

GUILLERMO SÁNCHEZ-MARTÍNEZ | *Universidad Pública
de Navarra, Pamplona*

Se expondrán cuáles y cómo eran las diferentes perspectivas que confluyeron a favor o en contra de la creación y diseño de las sociedades de socorro a los heridos en campaña en el periodo 1863-1878. Para ello se presentarán las diferentes rutas que fueron dando cuerpo a la puesta en marcha del movimiento de sociedades de la Cruz Roja, a la elección de los asuntos en los que se implicaron, y a los diseños con los que se instituyeron en su primera etapa; además, se mostrará la relación de este movimiento con el surgimiento del derecho internacional humanitario. Finalmente, se destacarán diferentes contingencias que intervinieron y que son también necesarias para explicar los dos resultados que nos conciernen: la tecnología sanitaria conocida como Cruz Roja y la tecnología legal que conocemos como Derecho Internacional Humanitario.

**El cálculo de la compasión: la British National Aid Society
y el «verdadero espíritu» de la ayuda humanitaria en la guerra
(1870-1906)**

(en inglés)

REBECCA GILL | *University of Huddersfield, Reino Unido*

Se examina la historia de la British National Society for Aid to the Sick and Wounded in War (NAS) y sus intervenciones en las guerras continentales

y coloniales de finales del siglo XIX. La NAS se fundó el día que sonaron los primeros disparos de la guerra Franco-Prusiana, en agosto de 1870. Acabó convirtiéndose en uno de los miembros fundadores más importantes de la sociedad de la Cruz Roja británica (BRCS) cuando se estableció en 1905. Se mostrarán las peculiares preocupaciones y aspiraciones que contribuyeron a la fundación de la NAS, y en qué medida estos asuntos —muchos de ellos asociados al status de los militares británicos— condicionaron sus prácticas subsiguientes y relaciones con el Comité Internacional de la Cruz Roja (ese «irresponsable Comité de caballeros suizos» que «no realizan ninguna función de importancia real», según afirmó un delegado británico y luego miembro del Consejo de la BRCS). Al rastrear el surgimiento de la NAS como un cuerpo paramilitar experto en urgencias médicas de respuesta rápida, se pone de manifiesto la rivalidad que caracterizó los intentos dentro de la NAS y de la BRCS por atribuirse el «verdadero espíritu» de la ayuda voluntaria en la guerra —una rivalidad que propició la insistencia británica en revisar la Convención de Ginebra en 1906.

La Cruz Roja de las Indias Orientales Holandesas entre las guerras coloniales y mundiales

(en inglés)

LEO VAN BERGEN | *Royal Netherlands Institute of Southeast Asian
and Caribbean Studies (KITLV), Leiden*

Tras el fin de las Guerras de Aceh (1873-1914), el dominio holandés sobre la India Oriental Holandesa fue total. La Cruz Roja de las Indias Orientales Holandesas esperaba una nueva tarea preparándose para ayudar en caso de una invasión extranjera. El problema era que el final de las guerras contra «rebeliones» autóctonas también significaba el fin de la visibilidad de la Cruz Roja y, al entender de muchos, de su urgencia. El socorro en las guerras contra un oponente real resulta, desde el punto de vista de las relaciones públicas, mucho más importante que los preparativos de socorro contra un oponente desconocido. El «trabajo en tiempo de paz» debía ser la respuesta a este problema, si bien resultó diferente solo de palabra, no *de facto*, de los preparativos de socorro en tiempo de guerra.

La Cruz Roja en Marruecos: entre las reformas del sultán, el imperialismo franco-español y el levantamiento rifeño (1886-1927)

(en castellano)

FRANCISCO JAVIER MARTÍNEZ-ANTONIO | *Université
Paris Diderot - Paris 7*

El movimiento de la Cruz Roja tuvo una implantación significativa y específica en el mundo árabe-islámico antes de la Primera Guerra Mundial, especialmente en el imperio Otomano y Egipto. Se abordará el caso de Marruecos en el tránsito entre los siglos XIX y XX, el cual guardó similitudes y diferencias con los dos anteriores. En una primera etapa, entre 1886 y 1906, hubo varios intentos de crear una sociedad de la Cruz Roja marroquí, resultado de la confluencia entre las reformas modernizadoras del sultán Hassan I y los proyectos regeneracionistas de España en aquel país. Tras la Conferencia de Algeciras de 1906, Francia y España desplegaron sus sociedades nacionales en las zonas respectivas de territorio marroquí colocadas bajo su influencia, primero, y en régimen de Protectorado, después. La competición entre Cruz Roja española y francesa en Marruecos adquirió los tintes de una (desigual) lucha imperialista por la hegemonía humanitaria, que tuvo su mayor exponente en la entonces todavía incierta zona internacional de Tánger. El levantamiento rifeño de 1921-1927, con su proyecto casi alcanzado de crear una Cruz Roja o Media Luna Roja rifeña, provocó el fracaso de ambas sociedades en su intento por establecer un modelo humanitario colonial en Marruecos y dio lugar a profundas transformaciones en ellas en el ámbito metropolitano, especialmente en el caso de la Cruz Roja Española.

*Seminario internacional organizado por la Línea de
Investigación «Prácticas culturales, saberes y patrimonio
en espacios urbanos: música, ciencia, medicina» de la IMF,
en el marco del proyecto de investigación financiado por
la Dirección General de Investigación, «Sanidad militar,
medicina de guerra y humanitarismo en la España del siglo
XIX» (HAR2011-24134).*